

Таврилов Б. ?

овосени - сказка.

Зозькине - бир орто.

Х О Г Ъ И Н Е Б И Р О Р Г Ъ О .

Хэбер эз ки дуым ишуре, гIэзизе хундегорго, хэбер аз
 Гуым = падшогъ. Себеб Гуым = падшогъ огол зерей эн и падшогъ у
 Буки и падшогъ э ю гъувот жогъили, гIов жогъили дебиригъо
 вэгIдой хушде, пегъливони = кишдинггир хуте бире, омборе игиде
 хонендее пегъливонгъо = кишдинггиргъой хэремхоней ченд падшогъор
 э хори зери. Гуфдиренуьт, эу девргъо, у вэхдгъо, э хори дев-
 =эждегъо жуьл зерет, э инсонгъо зарали зерет. Гъемин гъе и
 Гуым = падшогъ, э сер тэхд падшогъи нушде, бебей се гIэил
 бире бэгъдо, девгъо лете беседе, диморет э сер виллет ю,
 эз нокуми. Е ченд дигъе бербод сохде, инсонгъоре телеф сохдет
 И некумие хэбер расире сэгIэт э Гуым = падшогъ, гъелуьсди жар
 дешенде э келе виллет хушде, ки дешде беседе э игиде пегъли-
 вонгъо = кишдинггиргъой хэремхоней хушдеревоз, ю э пушо поисде,
 серберехи сохде э жент дерафдет э девгъоревоз, эл =регIмет
 улкеу гъеме ек бире, э буьлуьнгъо, низегъо, тиркомугъоревоз,
 венжире = венжире пиш сохдет и беде нефсгъоре эз виллет ишу.
 Оммо се бирори девгъо дерафдеи э е келе мугъоре, хорире сибе
 сохде, те симбогъи бебей Гуым = падшогъ, мескен зере нушденуьт
 дендунгъежи сохде. Девгъо падшогъе дешенде э тилсим сохденуьт
 Гуым, энжагъ э салъю е орине падшогъ гоф сохде, уш эри
 диву сохде ве шэгIр бурра. Э гъечиревоз э сер падшогъ вемун-
 дени лэгъем " Гуым = падшогъ".

Гуым = падшогъе э гIэрей падшогъо келе хъуьрмет бу:
 гъеми эз тараф гъувот ве ерегъленмишю, гъеми эз тараф гIо-
 шири хэзинехоней падшогъетикю, ве гъемиге эз тараф буле муьлжгъо
 фирогъуне мержгъо, чога хоригъою.

Кукгъой Гуым = падшогъ, гъер сешу пегъливони-кишдинггир хуте
 бире дуб эз еки зиьдте бируьт, э пушой гъилинж- гъэлхэнд ишу,
 гъилинж кеширегор небу, э кишдинггир э ишуревоз борж бернегор
 небу.

Келеи кук падшоге нум бу Ийил, минжире Ийид, чуьклеире Ийрид. Ийрид, жонлуь, жуьргятлуь кук бу, хоме бугъае ~~инин~~ наргове эз дуь суьрт ю гирде, пучунде э хори мизе. Омбор номуьсгере жогъил бу.

Е руз, Ийрид эз куче гирошеки, е десде жогъилгъо э гуьмге поимде эденбируьт эз товуней номуьслуьт ве биномуси гоф сохденбируьт. Ийрид, гъич э тараф жогъилгъош не чаруьсд, хуьш-дере э нешиниреки веноре эе гирошд, оммо эри хуьшде омбор фикир сохде багъдо эри хуьшде вараси, ки э ю дешневундет.

Песдетегъо, хайли вехд гироше багъдо, огом зерени бироргъой хуьшдере э гъуногълугъи, чи хурде багъдо гуьдирени: - Гъич дануьсденитми, ме шимуре эри чуь огом зеремге?.. - Гуьт шиновим метлеб туьре: - гуьдиренуьт гъер дуь бирору э е лэгъэ.

- Хъовир-хъэрмехъ э руй иму не гуьдируьтгеш, э дуьл ишуьшу семе мигуьт, хурде нун бебе, шир деде хъеруьми эри ужире фэрзед, э демунде руз э гъэйгъуй бебе-деде не бисдоге.

- Гъелбетте гъечуни, гуьдиренуьт Ийил не Ийид.

- Песг гъечуниге, иму эри чуь нисе поимденим э гъэйгъуй бебей-му?.. Бегем э иму нисе гуьнжуьсде э гъэйгъуй бебе поимде?..

- И чуь гофи туь гуьдирени?.. Небуге эз куче гоф = чи шинирей?..

- Гъич е гофш нешинирем, не туьнд, не бисабуьриш мебошит.

Эз гъеме хубики, фэрдобебе зугъун очмиш сохденгъо оринен, гъер се = еки бурайм э ён ю, хъол овхъол кре пуьрсим даним и чуьжи-ре бире кориге гуь эриму. Эгенер эз дес иму вереморенне кориге, чуьтамиш е чоре сохим. Гъер се бирор рази биренуьт, фэрдо кура бирени э хъаремхоней Ийил ве эз унжо рафдени э ён бебе. Гъер се бирор рази бире, рафденуьт, э хъарем хуьше. Чуь сер шимуре дорд не дуьм, гъезизе хундегоргъо, фэрдошмуьт Ийид не Ийрид е пой зутеш оморенуьт э хъаремхоней келеи бирор, гъер се еки рафденуьт э ён бебешу. Падшогъ э гъирмизии геймиш бире, э дивонхоне дарав гуьдире, кукгъой падшогъ дере вокурше дерафденуьт, сер зере поимденуьт

нуът э пушой бебе.

Падшогъ кукгъой хушцере дире, гъелбетте, шори сохде.

- Гъуллугъ шиму балагъойме? - Пуърсирени падшогъ.

Дуъ келеи кукгъой падшогъ, хушцере ён доре, поисденуът э гъирогъ, Ифрид десе э сине зере, э пушой бебе поисде гуддире ни: - иму оморейи эри дануъде, себоб эн и хъол гъозие чуъниге?..

Падшогъ, сере тик гирде,, денишире гуддирени: - бурайт кейфшмуре сохит, шиму се бироритге угъош се бироруът, омбор четини э угъоревоз э гъилинк = гъовхо эри дерафде.

Бирору гъетте шинире гофгъой падшогъ бебешуре, омбор минет сохденуът гъер сешу, гъерки э нубот хушце.

Падшогъ шиновусде ве диренге, ки кукгъою э е лэгъе адете минет сохде, де минкиниге нисди негуддире, векедени гъирмизине хэлгъете эз тен, вокурдени савзе хэлгъет нуъще э ён кукгъой хушце, сер гирдени эри ихшилот сохде э серъю оморигъо гъозие = гъедере, чуътам мс ихшилот сохдумте эришму, гъезизе хунддегоргъо, имугъой эхир юре гуам, = гуддирени падшогъ, эри кукгъой хушце, э симбогъи эн келебебейме хъэвуъз дери, диб эн у хъэвуъз гирде омори э савзе мар = маревоз, э зир эн у мар = мар дери чуъл гезе лутъонде чол, эз диб эн у чол сиб сохде рэхъ дери те мескен эн девгъо. Угъо се бироруът. Гъемингъе у девгъо дешендет мере э тилсим, гъечи э и хъол венгесдет. Гъоронгой у девгъо пуч сохде омоге, тилсимшпуч мибу, меш эзелинегъой мере хуно хуб-хос мибошум.

Бирору шиновусденге э сер бебешу омригъо овхъолете, гъелуъсди э пой вэхушце, десе э сине веноре, сер зере гуддиренуът: ихдиёр дит имуре э эхир эн угъо эри ведерафде.

- Кукгъойме, - гуддирени падшогъ, - эн ме, рузгъойме гирошце, гъуъмъ муърме варасди, шимун сеи товуш чумгъойменит, гъувот гъулгъойме, э сер шиму, дуъргердо е кор омоге, мере кумек нисди, огол зенуъм, э ме кумеки соху, герек нисди, шиму э вихътей эн

угъо ни ведарайт, э хуъще локой эн угъоре мезенит, эн ме
биригъо = бири, ишму бурайт кейѳ ишмуре сохит.

Бирору, дураз биренуѳт э пойгъой бебешу, сохденуѳт келе минет,
омони мурвет, жон бебе, ихдиѳр дит ишуре...

- Гѳэзизе балагъойме, ишму гъеми келегеди менит, гъеми шориме,
эз сер ишму е тил муѳ кем бисдоге эри ме муѳрдеи ѳерзи,
бейѳт ишму э песой эн у кор мерейт, дес вегирит эз у кор.
Кукгъо омбор миент сохденуѳт, эхриш падшоѳ дорени разименди
хуъщере, эри э жент дераѳде э девгъоревоз. Кукгъо согъ боши
гуѳдире, сер зере ведераѳденуѳт эз ѳен бебе.

Эз ѳен бебе ведироморе гъер се бирор дуз раѳденуѳт э
хъэремхоней бикегъо, э ѳен дедешу, эри хъэлалбо хосдем эз
дешу. Гъер се бирор э нуботевоз гъэл дешенде э герден деде,
моч сохде десгъо юре, согъ боши гуѳдире, иши доренуѳт ѳердо
э пушой хъэрем ю оmore раѳденуѳт э жент, согъ боши гуѳдире
раѳденуѳт гъерки э хъэрем хуъще.

Гъер се бирор э хуне оmore сэгѳет огол зере муѳгътере, гъэдагы
зерени гѳэсбе ем доре, себэхъмунде зиртенги, звертенги юре хуб
бесде, егъер веноре хъозур соху, кеманде, гъѳлишж = гъэлхэнденш,
ух = тиркомуш хъозур буту.

Себэхъмунде гъер се бирор партал жобожовшони вокурде, пое э
зонгу деноре, кеманде, ух-тиркомуре э кеѳел гѳэсб бесде, э пушой
хъэрем деде кура бире, раѳденуѳт. Гъе бура = бура, бура мерас,
рэхъгъош пурбу жуѳл мур магез. Хъѳли руз гиорше, бисдо пишнеи,
герми гуж доре, Иѳиле тешнеи. Иѳил, келеи бирор мигуо эз бироре
гъо, э гъироѳ чой нуъще ѳоригъэти вегирим, гѳэсбгъош тинмиш бу.

Иму бирору э сейл не ведироморейм, те торики дегирде зуте
расире гереки,
расире гереки, гуѳдирени Иѳрид. Бирору туѳнте пой жумунде, пушой
оѳто батмиш бире расиренуѳт э симбогъи келебебей бебешу. Гъэ-
реулчигъо гъелуъсди гирденуѳт жлов гѳэсбгъоре, падшоѳ зедегъо
ѳироморе, вераѳденуѳт эри ѳоригъэти вегирде. Кор мундени эри
ѳердои.

Фердоимуън, бирору зуте вахуъще, фироморенуът э симбогъ, дес-руй шуще бэгъдо, Ифрид вефуърсорени Ифил не Ифриде эри шагъгъэй глов хэвуузе беседе, ю вокурде гловорэх хэвуузе, глове тигъи сохдени эз хэвууз. Диб хэвууз хуъшг бире бэгъдо, Ифрид, те бироргъою оmore сер гирдени ээри мар-маргъой диб хэвуузе веке-де э гъирогъ норе. Суьфдеи мар-маре вегирденге эз чол вереморе ни легъбет гъэтош, э буй мурдалиревоз. Ифил не Ифрид оmore гъис сохденге буй мурдали эз чол вереморенигъоре, гъелуьсди ейлугъ вегирде веноренуът э буз ве винишу. Ифрид, э бироргъой хуъще денишре гуьфдирени: - иму э симбогъи метлеб э дуъл дери оmoreйм, гъечу бире бэгъдо, келе гъейби эриму гъеми эз бебе-деде, гъемиге эз хъовир-хъэрмахъ тигъи вогощидге. Куьнд биьйт винишит инжо чух одигег

Бирору, Ифил не Ифрид куьнд рафде эз хэвууз диренуът, Ифрид бирор ишу мар-маргъоре вегирде нори э гъирогъ, сер чол хъэрзои, эз чол не дуриге дури, не бутъиге бутъ, е герме легъбет э буй мурдалиревоз эдее вереморе, минкин нисди эри одоми поисде, э куьндигъою, неки э ён ю.

Ифрид диренге, ки бироргъою эдете песово зере хуъщере, гуьфдирени: - иму эри э девгъоревоз э женг дерафде оmoreйм, оmmo ишму эз буй девгъо эдейте врихде, эриму муьрд ферзи тигъи вогоще нагъ!.. Куьнд биьйт, песово мезенит хуъщере.

Ифил, келеи бирор, гъетте шиновусде гофгъой Ифриде, вокурде-ни парталгъой жобожовшони, беседе э хуъще кеменд, вегирде ух, тиркому, гъилинж = гъэлхэнде куьнд оморени эз чол.

- Бироргъо, гирит кеменде фурам э чол!..- Гуьфдирени Ифил. Ифрид не Ифрид кеменде сэхд гирденуът, Ифил аста = аста фироморени э чол. Мибу гуьфдире, ки гъеле Ифил э нимей чолиш не расиребу, божэхю веромогъо эз чол. " Омон, бирору муьрцуьм, зу вокошит мере!" Бирору, тэгъди сохде вокоширенуът эз чол Ифил бирор ишуре.

- Омон бирору, э тэхд пацногъи бебе шовгъо гердо, унжо ~~ш~~

инсон тоб ницуъ, гъеми эз буй мурдали, гъемиге эз легъбет
ГІэтош нефес девгъош одоми митасуъ. Ибрид диренге хъол келани
бироре, вокурде партал, вегирде ерэгъ = садагъ хуьщере, куьнд
бирени эз чол. Гъери бирору мере фшенигъ э чол: - гуддирени
Ибрид. Бирору сэхд гирде кеменде Ибрид фироморени эз ниемй чолши
зофруте, буьруж Ибрид эз чол веромогъо, " Омон, сухдум бирору
вокошит мере." Бирору тагди сохде, зурі = зурі вокоширенуьт
Ибрид бирор ишуре эз чол, е гъолок, ранг рафде, ниемжун. зу
дегердунденуьт э зир эннобдоц, э ён хъэвуьз вебугъо, ехэн
лов сохде, ггов дешенде э ситет ю, синерре совусде э жун
дировунденуьт. Ибрид диренге эз дес бироргъою веромогъо гъинор-
гъоре, фикир сохдени эри хуьще, ки ю е муьрде, е мунде,
ёгъли мие э метлеоб расуъ. Ибрид, вокурде партал жобожовшони,
бесде гъилинж-гъэлхэнде, вегирде тиркому не ух хуьщере, сэхд
кеменд гировунде э хуьще, куьнд бирени эз чол. Руй бире э
бироргъо гуддирени: -э ме бироргъоиме чуьл руз миденишит, не
вогощумге миданит рафде гуддире э бебе-дедеиме, пуч бирем
гуддире, оммо чуьл руз кеменд ме вемунугу э сер чол, ишмуш
сервэхд бошит. Согъ бошит гуддире, дорени кеменде э бирорун
хуьще ю фироморени те диб чол. Кеменде жейле сохде эз хуьш-
де, сер гирдени диб чоле пес-пес сохде рэхъ офде. хэхйли гешде
бэгъдо офдени с чуькле тирек товушере. Ибрид тираке вохорунде
сйбе сохде, ведешенде хуьрде сентгэ эз пушо, очугъ сохдени е
жилгэ. И жилгэ расундени Ибриде э е келе, эз сипре мар-мар
вокурде оmore, гъуьндугъре гъэлече. Гъич не гешде, норей дес
хуьщере хуно, эз зир астаней дер, очоргъоре дире, вегирдени.
Еки-еки вокурде утогъгъоре, э хъофдимуьн утогъ, дирени е бике,
бисд-бисдуь сала духдер э сер тахд нуьщи, адее нагъде вечире.
Руз эхэйрбу доре духдере, помсдени э пушою. Духдер сере тик
гирде, ден ишире, пуьрсирени: - туь кини? Эз же, чуьтам, эри чуь
оморей? Ме кук Гуьм-падшогуьм, эри э девгъоревоз жент гирде
оморем. - жогъоб дорени Ибрид.

- Ишмуре иници, ишму э вихътей эн девгъо миведарайт гуфдире?..
 - Гъелбетте, э кумеки ишмуревоз, гъич еки э дуьдуь ни дануь вероморе,- гуфдирени Ийрид.

Эз десме веревгъо кумекире, ме хъозуруьм эри сохде.
 Имугъой, гуфдирени Ийрид, гъувот гъулгъойме дуь гъаде зиэд ^{бисдо}
 Духдер гъелуьсди гуфдирени:- иму инжо се хэгърим, гъер сейму
 э туь келе кумеки мисохим, кошки ишуре эз дес эн и хун—
 =хургъо хилос сохит. Игъо се бирор ишу, э гъэмишлугъ^э далде,
 гъушгъэри дегешде, иму се хэгъер э мерж ведиромореки, гъужогъ
 зерэ, вирихунде омурдет эршунде э гъэревоши. Оммо игъо тил-
 сим дануьсденуьт, ишуш се хэгъер сигъиригъоим, тилсим ишуре
 бесдейм, суьсд гъувот сохдейм ишуре. Ме гъуллугъ сохденуьмгъо
 сипини, гъэсбю, парталю, омореш э сипре хуьр, сипре думоневоз
 оmore, бегъем кре дире нисе бире, ме мидануьм думоне сейрек
 сохде, дев эри туь очугъ веди бу, эгенер дес туь хуб гъэ-
 лежиге, гъе э е ух гъерево дореревоз мжэ венгени уре, зу
 расире, те вахуьщде, тегъди сохде, жейле сохи сер кре эзлеш
 ю, те у ноле кешире. у ноле кешиге, бироруню зу э кумеки
 мирасуь, у вахди туь туь э угъо ни дани вероморе. Гъеле
 ихдилло т э лэгъэ дери, гъово дегирде оморени э сипре хуьр,
 сипре дупоневоз. Эз сипини ве хэсди, чум вокурде деншире нисе
 бирембу.нуьгърере хуно тов доре, товуш чум инсоне бердембу.
 духдер гъе у туьтем гуфдирени, эдее оmore, хъозури туьре .

Ийрид, гъелуьсди жесде, вахуьщдени, гъилинж, гъэлхенд вегир-
 де, ух тиркомуй хуьщере вегирде ведарафдени э гъейвуй гъалече.
 ивинуь хуьр = думон лов бисдо, имугъой эри ю очугъ ведини дев
 кул гъэсб вери, эдее куьнд бире. Ийрид ухэ буз захгъерлемши
 берово дорени э сер дев, дев кш э гъэсб гуж веноре туьндте,
 дембу гъей сохде э тараф хуне, уэ расире э зарбевоз эз сер
 уьл дев, эз кул гъэсб расирени э хори. Ийрид зу расире э дев,
 гъилинж кешире жейле сохдени сер деве эз леш ю, гуш,вини деве
 урра, сер деве э чолеки, леш деве э е чолекиге дешенде сахд
 охде, гуш, вини деве веноре э буз тиркомуй вебердени э хуне

э ён духдер. Духдер диренге сер тен Ийриде, гъелуьсди омур-
дени логон-хьобдефо, Ийри дес руй шуде, нуьшденуьт э ширине
ихдилот. Ийриц пуьрсире дануьсдени сентгъой гъалечей минжи хэгъ-
ре ве чуттам буравге, эз комни рэхъ саламеттегге эри рафде.
Ийриц, пуьрсире дануьсде багъдом сентгъой гъалече ве саламете
рэхъэ, сере тик гирде пуьрсирени, бахилемши сохит, мере дануьсде
воисде нум хэгъерун ишмуре.

Духдер, сере тик гирде э Ийриц деншире гуьдирени: -келеи хэгъер
мере нуми Гуьлжсду, минжире Гуьлчменд, Мере Гуьлсуьрх нуми,
Имуш се бирорим, келеи бирор мере нуми Ийрил, минжире нуми
Ийриц, мереш нуми Ийриц. Ме согъ саламет вогошдумге, кели хэгъер
туьре, эри келеи бирорме омурденинуьт, минжире эри минжи бирор
ме омурденинуьт, туьш гъисмет мени. Эгенер эз гоф ме инжиши
нибошиге е шифорун нуьвуьс э сер хэгъерун туь мере гъобул
сохут. Гуьлсуьрх гъалем когъоз вегирде, нуьвуьсдени игидигъой
Ийриде, ве хэгъерун ю гъерки э нубот хуьше, эз дес ишу веро-
море кумекире сохут э Ийриц. Когъозе доре э Ийриц гуьдирени:
Ме эдеме диренуьт, чуттам туь эз пенкей девгъо хилос бире, эз
пенкей инсонгъо сепгъер микешиге, бура рэхъ туь ник. Ийриц, когъоз
гъоре вегирде, согъбоши гуьдире, дере нушо сохдени.
Ийриц рэхъэ э пейде, Рэхъши гъисди лап дураз,
гъе нуьше = нуьше рафде. Гъе бура = бура мерас.

Ийриц руз шохъонгум оmore расирени э гъалечей минжи духдер,
эн Гуьлчменд, гешде офдени очоргъоре эз астаней дер. Еки-еки
утогъгъоре вокурде, тоторики деве дире, э хьобдимуьн утогъ дере
дирени, э сер тэхднуьгърей, э гъэриш заризибо, э эвруьшум
геймиш бире, е бике нуьши эдее фундугъ э кишмишевоз через
сохде, эри ебонжэгъи хуьше. Ийриц дироморе руз эхъйр бу доре
багъдо, дорени когъозе. Гуьлчменд гъетте когъозе хунде, гуьдирени
-дев ме гъуллугъ сохденуьмгъо сиегъи куьмуьре хуно, гъэсбюш сие-
гъи, ки сиегъе партал вокурде, омореш э сиегъе булутевоз оmore.

чоре аз ишмуни, гуфдирени Ибрид.

Ме мидануым э ишму ижире кумеки сохде, пушой оmore, миверам э бун, мидегесунум шагимеле, ишму мишпит э гьейву, э торики, ишму уре мивинит, оммо у ишмуре нивинуь, гьелуьсди ух зере куьщдитге, ишму хилосит, ярадуь сохдитге, э вихьтей эн у ни данит ведарафде. У мидануь ишмуре хуьп зере фуберде, мугьое! Хьитиетэ аз хуьще. Фмбор хуб. Ибрид буз ухэ сэхд захьэр зере хуб-рач хьозур сохдени ерагь хуьщдере. Ширине суьгьбет э лагис дери, бодьей шербет э буз вери, гьееки эз нокуми, гьово зерени снетов, бирени торики, зулмети.

ЗУ бош, э гьейву ведара гузет сох, ю, Гуьлчемеңд верафде э бун гьэлече, дегесундени шагимеле, хуьщдере бирмунде. Дев э товуш шагимеле дире Гуьлчемеңде, хьэрекет сохдени зутете дануь чуьните, э товуш суй гьэтош веди бирени дев. Ибрид ух гьерове доре, зерени дуз э сер дуьл дев. Дев эз кул гьэсб те офдоре, фироморени э хьэет, дев эз кул гьэсб э сер бун офдоренге, Гуьлчемеңд гьелуьсди гьуьл зере венгесдени э хори хьэет, унжо Ибрид жейле сохдени сер деве эз леш ю. Жейле-жейле депучундени э чухурэ чолекш, пезде верафдени э хуне, э ён духдер, э ихдилот ве суьгьбет, чуьтам ю мидануьге расире э гьэлечей келеи хэгьер. Гуьлчемеңд, ихдилот сохдени чуьтам миё буравге те гьэлечей Гуьлисду, эз комини рэхь буравге, чуь соконеигьо дериге э рэхь, когьоз нуьвуьсде эз нуминей хуьще, когьоз чуьклеи хэгьереш деноре э гьэриш когьоз хуьще дорени э Ибрид, рэхь ник бу гуфдире, э рэхь декуьрдени.

Ибрид рэхьэ э пейде, гогь нуьшден, гогь рафде.

Рэхьиш гьисди лап дураз, гье бура, бура мерас.

у дирени эз дури, гьэлече э богь дери.

э богь эри дерафде, гешдени рэхь нис офде.

Сохде келе хьэрекет, у деркеле офдени.

эз деркел зере лекет, э богьиш дерафдени.

Ибрид эз пилоконгьо верафде, норей дес хуьщдере хуно, вегьрдени

очоргъоре, еки = еки дергъоре вокурдени, чуй сер ишмуре дорд
недум, гъезизе хундегоргъо, э шеш ~~жиди~~ дирени тоторикигъой
деве хьоддимуън утогъэ вокурде дерав гуддире, гъелуъди э чум
Ифрид биренгъине жезде, товуш чум ю рабде офдорени. дудер э
сер тахд нагъли = агъут, суърхи = жовогълет нушдебугъо диренге эз
Ифрид гиросигъо овхьолете, гъелуъсди жезде, эз гъул тик гирде,
овурде нушундени э сер чорпойнуъгърей гъов суърх доре. Ченд
гъедер хъарекетигъо сохде: э сифет ю гъов дешенде, э буз ю
гъов веноре, бурневоти веноре, чуътамыш э хушде дировундени
Ифриде. Гуълчменд, омбор раче сер бу, гуште гъеме ерашугъигъс
э сифет ю вебу. Менг э пушой Гуълчменд агъадер тор бу, Омик
рачи сифет Гуълчменд, э чушмеревоз аденбу бэхъс берде. Ифрид
э гъэдем сифет Гуълчменд денишире нисе дануъсенбу. Ифрид е
боботэ хушде дроморе бэгъдо, когъозгъой хэгъеруре дорени э
Гуълчменд. Когъозгъоре хунде бэгъдо, Гуълчменд гуддирени: - ме
гъич веждиш бовор ни сохдум, э ишму ижире жуъргъет дери
гуддире. Оммо дануъсде бошит, э ме гъуллутъ сохденуъмгъо дев
жун ю э ю не дери. Уре лавжежиритгеш у муъруъгъо нисди, эз
у омбор терси. Ифрид, гъич сере тик негирде гуддирени: - чоре
эз ишмуни, мере эз ишму гъэйри инжо екиш нисди.
Гъечуниге, ме ситгъир хунде ишмуре миё чарунум э е сенжагъ,
песде е кор дануъсде бэгъдо, ме гене ишмуре э инсон чарунде
овхьолете ихдилот мисохум эришму. Ифрид, э гофгъой Гуълчменд
рази бирени. хэйли ихдилот сохде бэгъдо, чумгъой Ифрид э хов
верафдени, Ифрид, сэхде хов биренге, Гуълчменд ситгъир хунде
ёвош = ёвош чарундени Ифриде эе сенжагъ суърхи, дезерени э
ехэн синей хушде. Гуълчменд вокурде летгъой пенжерегъоре,
вогъовой хунаре сохдени дегип, юш нушдени э гуъмгуъми сох-
де не гирисде. Гъе еки гъово дегип бире, вокурдени келе
герме кулок, Гуълчменд, пенжерегъоре сэхд сохде нушдени э
деве гузет сохде. Гъе еки дергъой утогъгъо э келе зарбевоз
вокурде оmore, э хъуършевоз дроморени дев, эжи?.. Эжи у

инсон инжо оморитъо?...-Божэхъ дешенде гуйдирени дев.

Гуьлчменд, деншире э дев гуйдирени:- чуьни бегем, э тетгер и гоф гуйдре нисе бире бегем? эз терс ишму инжо гъуш гъанет нисе зере, деве пой нисе норе, инжо э зир хори инсон чуьтам дигроморе? Мере эхи эз дури буй инсон омо. у буй ме бири. Чуьтам буйтуь бири? -пуьрсирени дев.

Ме пенжере вокурде, аденбируьм сер шуне зере, у буй етирме бири, туь имуьгоиш буй мере нисе шинохе. Дев буй кеширез хуне, гуйдирени: гъе ижире буй бу.

Буй мени дие, меш инсонум, эз инсон буй инсони миёв дие.

И ченд сали, эз у келе гъэтлиён бэгъдо, гушд инсони э лэгте не вебердем, неггъой дендугъойме сэхд дорд доренуьт, хъэсретуьм эри е жуьзле гушд инсони.

Гуьлчменд, вахуьще, ведерафде хъозур сохдени хурек, эз овурде ов дев. Нуьшунде деве юш нуьще эбин зани дев, хурденуьт, гъе душчу э еки. дев хурде варасде бэгъдо, дегещдени эри дураз бире. Гуьлчменд гъелуьсди гуйдирени: туь эз ов оморени, хисире, ме чуь сохум? Мере е ёбонжэгъ нисди дуьл муьхшуьли сохум.

Туьре чуь дуьл муьхшуьли воисд е? - пуьрсирени дев.

Инсонго,- гуф дирени Гуьлчменд,- ихдилет сохденуьт эри дуь еки гъэте гъэдергъо, сохденуьт махсере, дес вози, гъененг зарифет, оммо ме эз инжо оморем, гъич е дуьл муьхшуьли нисди мере эдем пара бире э тэхъной.

Чуь дуьл муьхшуьли, ёбонжэгъи воисде туьре эз ме? Гуйдирени дев.

- эри ме гу э чуь дериге жун туь ме э уревоз муьхшуьлет бошум..

Жун ме уни э у жару дери. Дев хисиренге, вахуьще дерафде э утогъ, мол партали деригъо, эз хуб хубе зарлуь, хэре бурра, оmore нуьщдени эри ~~ж~~ партал духде эри жару. Гуьлчменд жаруре сохдени е раче тикме/ гъурчогъле/, нуьщдени эривози сохде, гоф сохде, гуйдире хэндуьсде э жаруревоз. Дев, э сес хэнде хэбер бире, жесде вахуьще диренге, махътел мунде денн-

шире, сохдени томоше. Гуьлчменд, эз зир чум дире деве, диеш
э хъвеса ве эшгъвоз, гъэл гирде, синесов бире, моч сохдени
тикмере.

- ГъэгI, жон, игиде кумек ме. моч сохде гуьдирени: жон, жон
игиде кумек ме. Дев дире мигърибони, ве сине сов биреире э
чуккле инсонлеревоз, пуьрсирени: кини у? Туь гъечи э киревоз
синесов бире?.. Туь мугу инжо инсон не омори, кешире э зарбе-
воз вегирде эз дес Гуьлчменд тикмересохдени паре. Гуьлчменд
гъелуьсди гирде пенжегъой деве гуьдирени, - месох, жунтуьни у.
Дев диренге жару биреире, шагъгъэ зере хэндусдени. Ой недане
инсон, бегем э у мурдале жару жун дебире?..

Ме чутануьм, туь гуьдири, меш бовор сохдум. э имудуь э еки
дургуни гуьдире гIэйби, бирачини.

Ме эдеме диренуьм чутам туь мере хосдениге, эгенер туьре
дануьсде воисдениге, жун ме э и десдек э минжи утогъ гъисдиг!
дери
дери, дев дегеще э е пэхълуьйге хисирени. Гуьлчменд дестек
утогъэ вараунде сохдени е бегъеме жогъил, бесдени, гъэиш,
хэнжел, тапинже, гогъ гъэл гирде, гогъ моч сохде, хъэр-хъэр зере
хэнд уьсде, пезде зерени ниг-ниги сер гирдени вежегъисде, дев
гене хэбер бире мивинуь э минжи утогъ е игиде жогъоил поисди.
Дев жезде, гъилинж вегирде, куьнд рафдени эз Гуьлчменд, гирде
эз ехэн ю пуьрсирени: кини и э туьревоз вежесденигъо? Туь.-

= жогъо б дорени Гуьлчменд.

Э- Ме чутам? - пуьрсирени дев.

Жунтуьни дие.

Дев пенже кешире пара сохденге парталгъоре, дирени дестеки
шагъгъэ зере хэндусдени:

Гене эри чуз хэндусденит,? пуьрсирени Гуьлчменд.

Ме имугъой ёгъин дануьсдуьм инсон недани гуьдире. Ме гуьм жу
гуьдире, туь бовор мисохи э у хуьште сутун жун ме дершире.

Дузире гуьм эри туь, жун ме дери э е гъучкугъи, у гъучкугъи
э руз ю се бо э шагъгъэ чешмей шогъ догъ рафде эри гIов

гъенжире, э гъэриш шугъэм эн у гъучкугъи, шие дери, э у шие жун ме дери. унжо верафдегор нибу, у гъучкугъире гирдегор нибу, мереш кушдегор нибу, шиновусди бикей хъэремгъойме?..

Дев хурде хорунде, согъ боши гуфдира рафдени э хъофд рузине ов. э дубимуън руз Гуълчменд, сенжэгъэ норени э сер тэхд ю нушдебутгъо жиге, ёвош-ёвош вокурдени тилсиге.

Ифрид тик нушде, гуфдира:- чуз куб рахъэти сохдем. Гу чуз данушдефге. Гуълчменд, хандушде-хандушде ихдилот сохдени эри Ифрид чувтам бириге. Гъечуниге мере гереки дуз тулугъ шороб не е той пембе, е гъэсбиш. Гуълчменд дерафде э зирзимини, ведировундени, дуз тулугъ шороб не е беседе той пембе, песе дерафде э тувле ведировундени е бейтоле, хъозур, егъерлемиш сохде омре. Ифрид веноре тулугъгъой шоробе, юш венушде, пембере тен э дуз жиге бэхш сохде, э егъер гъэсб бесдени э сер кефел гъэсб, согъ боши, - гуфдира рафдени, Ифрид э гъэсб гуж веноре расирени э гъутгъ шоргъ догъ, гешде офдени шагъгъэй чешмере. Хуб бере кешире, гъов ерхэ э пемберевоз вечиренипеседе песеде декуърдени шоробе э чухури, юш нушдени э далде сессуъз гузет сохдени вай себэхъ очмиш мибуге. Гъетте себэхъ очмиш бира, чушме вероморе, гъучкугъи, аз сер гъоегъо жезде = жезде кушд оморени эри гъов хурде, бузе веноре сэгъат "фурт" сохде вогошдени песово. Гъучкугъи видов, видов сохде, гъемею эрагъ, шуш нефес гирде, гене оморе буй кешире "фурт" сохде рафдени, герми гъеминони, не видов = видов сохдею бирени сэхд тешне, оморе сеимуън гиле дениширени э ило = уле, буз деноре, е хуш фуберденипоисде, песеде е = дуз хушгеш фубердени, гене поисде, томоше сохдегъер лой хушдере, зутгун ведешенде лонгъой хушдере лисире бэгъдо, бузе деноре, те сурои фуберде нушдени э е гъирогъ, песеде сере норе э хори магъ зерени. Ифрид, гъелушди ведироморе аз далде, гъилинк кешире бутъоз юре бурра шугъэ юре паре сохде, дес деноре гешде, офдени шишере, сэхд гирде, вегирде пучундени э айлугъ. Зу венушде э кул гъэсб,

вогошдени рѣе гъэлече, э ён Гуълсуърх.

Гуфдире гереки, гъэзизе хундегоргъо не шиновусдегоргъо, ки гонгорей
сес "мэлг" гъукуыгъи э гуш дев дерафде сэгтэт, э тен вж офдо
ре, Гъетте Ифрид шишере эз шуыгъэм дивн гъучкуыгъи дес деноре
вегирде, дев э лерз офдоре, шуыл бире жендек дев. Суьсд гъувот
ниме жун, ов незере, дев вогошдени руе гъэлече. Ифрид оmore,
дес-руй шуцде э хэнде дебу э Гуълсуърхэвох, дев оmore, э пушой
гъэлече, эз гъэсб фироморе недануьсде, офдоре расирени э хори.
Сес нолей дев дерафде э гуш Гуълсуърх, гкъфдирени: дев омори,
ведаре тенбихъи юре ди, оммо суьфде метлеб туьре бегъем сох,
э сер шир дедешу, не э гъовре бебешу шовгъо сохите, бовор
сох, небуге нэгг. Ифрид вегирде шишере э дес хуцде, ведерафдени
э буру, э ён дев.

Дев дире Ифриде, э е гужевоз сере тик гирде гуфдирени: -омони
муьрвет ой инсон, биё мекуыш туь мере, чуь гъуьлугъ туь гъыс-
циге гу бегъем сохум, энжэгъ жун мере бэхш э ме, мекуыш мере.
Ме кук Гуьм падшогуьм, комиреки ишму э тилсим дешенде гум
сохдешгъо, агенер эри ту, жун туь гъэзизиге, очмиш сохит уре
эз тилсим.

Бошисде, - жогъоб мицуь дев. Чуьниге мижуну дев э зир зугъун,
песде, е пенже хоке вегирде, туф шендээ сер хок, мишенуь э шив
э гъирогъ, денишире э Ифрид мигуь; - бебешму эз тилсим хилос.
Ифрид, тиж денишире э дев мигуь: - ме бовор нисе сохденуьм, э
гоф туь, шовгъо сох, э шир дедейтуь не хъэйкел бебейтуь, ме
бовор сохум. Дев шовгъо сохдени э шир деде не хъэйкел бебей
куьцде, песде гуфдирени; - омони муьрвет, жон, кук дануьсденуьм
гуь омбор игиде, жуьргъэтлуье жогъили, э игидгъо бирэхъми ницдебу
гуь инсони, инсон лубгъэй нун хуьщдереш э хъэйвуревоз бэхш
сохде, езугъбери, сохде. Иму хъэйвуни, эз иму нисе вероморе э
инсон ники эри сохде, чуь воисдеге туьре веги эз гъэлей ме,
энжэгъ биё туь мере мекуыш. Ифрид хэйли вогоцде песово, поисде
э сер е муьхъкеме гъое, вегирде шишере, эз гъемей гъувотигъой

хушде, зере парче = парче сохдени. Дев але кешире, дес = пой
дураз сохде бэгъдо, Ийрид гъилинж кешире, куьнд рафде, жейле
сохдени сер деже эз леш ю, жейле = жейле депучундени э куелугъ
Ийрид дироморе э утогъ э ём Гульсуьрх, дес = руь пушде бэгъдо
гуфдирени:- ишму хэгъеру э ме зурбо, келе кумеки сохдейт, ме
мидануьм гуфдире, кишму кумеки ни сохдитге, остгъугъоьме э
лагъэй девгъо дебу, оммо имугъоьй, ме руе хуне, руе бебе-дедеи
ме сипре руь, метлеб дуьруьсд эдеме вогоше. Гъечуш гуфдирени-
куьм э бебе = дедеьме. Э ме бироргъоьме декиширет э сер чол,
де имугъоьй гурундире гъишде, сукире вегирит бурайм, е пой зуте
Гульсуьрх ведироморе, гъэсбгъоре эз тевле ведировунде, огол зер
ни Ийриде гъэсбгъоре егъер венуь. Ийрид ерагъ = седагъ хушдере
вегирде ведироморени эри егъер гъэсбгъоре веноре, Гульсуьрх э
утогъ дерафде ведировундени сундугъчей омонети, ведироморе гъер
дуьеки, венушде рафденуьт руе гъэлечей Гуьлчемеьд, минжи
хэгъер, . Оморе расире сэгъэт гъелуьсди, гъич эз гъэсбгъош не
Фураморегуьлчемеьде тэгъди доре зуте гъишдени кура сохде омонет
ти хушдере, зу гъэсбе ведировунде эз тевле, Ийрид Фироморе
те егъер веноре, Гуьлчемеьд ведироморени эз утогъ э е чуькле
сундугъчейей суьрхиревоз, венушде э гъэсб, рафденуьт э гъэлечей
Гуьлсуьрх, чуьклеи хэгъер.Гуьлсуьрх омбор чуьмерэхьи кеширенбу,
лап дуьл песои кеширенбуге, оммо сигъир хунде дануьсденбу, ки
Ийридэз девгъо хэтосуьз хилос биренини, оммо те э метлеб
расире омборе зэхъметгъо кеширенини. Гъетте хэгъеру не Ийриде
эз пейжере дире,зу ведарафде э пушо рэхьи ишу теклиф сохдени
Фировт гуфдире эз гъэсбгъо, динжи вегируьт ишуш, гъэсбгъош ем
хурде динжи вегируьт те себэхъмунде. [мишев те хэйли шев
рафдеш, хэгъеру, гуфдире, хандуьсденуьт, иллогъьки Гуьлисду
хидилот сохдени в ченд жире хъэрекетигъо сохдениге эри
дануьсде хун дев э же дериге.Ийрид э гъэрей эни се хэгъер
игъидиш веди бугеш, гене эз и гъожиэлегъоре хуно нушдебу
поисде, гуиге дануьсденбу, чуь гъэргъаше э сер в черх хурде-
ниге.

Бирору, Ийил не Ийид э сер чол поисде Ийриде гүзет сох-денбируйтге, эз чоресузи бу. Угю шиновусдебируйт бебе зурь гьун вокуде гоф сохдеире, е - дуь рузиге вагдо мундебу те чуьл руз томом бире.

И дуь рузигеш не омоге, мигьилим мирайм, гүфдирени Ийил эз Ийид.

Хэгьеру имишев, эз шори эз пенжей девгю хилос бирей, ве э эз хьэз ширине ихдилотгю, гьич не дануьсдуьт себэхь бире-ире. Гуьлсуьрх зуте вахуьще хурек нащови хьэзур сохдени, э хьофдефю гюв декуьрде, хэбер сохдени Ийриде эз уто-гьиге. Перзине дешенде, гьер чи корени. Ийрид гьетте вахуьши-де бирени э хэёл гьэсбгю. Нащови соьде багдо, вагирде шеле =шултере, рафденуьт э пейде те ён чол. Оморе расирен-ге Ийрид, и ведироморигю жигере сохдени фирегь, гьуьндур. Ийрид дерафде э гьэриш чол, шувундени кеменд хуьщере. Сес шувундей кеменд оморенге, хуьщере вешенде, е дегь гез коми песово вирихденуьт, Ийил не Ийид, эз терс девгю эдете ведире-море гүфдире, дуьимуьн гиле куьнд рафде пурсиренуьт, - кини? чуь воисде?.. Ийрид божахь дешенде гүфдирени; - и мол туьни, Ийил бирор, вокош. Ийрид бесде Гуьлсдуре э омонетипоревоз, гүфдирени, -вокош! Бирору вокошире, диренге бовор нисе сох-денуьт. Песде гене фүшенденуьт кеменде, Ийрид бесдени э кеменд Гуьлчмендеэ омонетипоревоз, вокош, Ийид бирор, и мол туьни, вокош. Дешенит кеменде эри гьисмет ме. Гьеле те ке-менд фиреморе, Гуьлсуьрх не Ийрид э хуьжет дебируйт э еки. Ийрид, гу фдиренбу суьфде туь вера, песде ме мивером. Гуьл-суьрх гүфдиренбу суьфде туь вера, песде ме мивером. Ийрид омбор шек мунденбу, Гуьлсуьрх юре фүрмуде миверов гүфдире, оммо Гуьлсуьрх э сигьиревоз дануьсденбу чуьниге, хэтое кер миё бу гүфдире, э Ийрид гүфдире нисе воисденбу юре, белкем гүфди хьэнои э сер бироргюю. Деминкиниге небире Гуьлсуьрх Рази бирени эри верафде суьфде, бесде хуьщере э кеменд

омонети хушцере вегирде, гуфдирени эз Ифрид, мутъоет бош эз хушце, ме э туь денширем, саламет боши. Бирору, вокоширенге гъуьри - перигъоре, огол зеренуьт келей гъэреулчигъоре, буьругъ дорени эри веберде бикегъоре, э утогъ гъуногъгъо, эри динки вегирде. Келей гъэреулчигъо десе э сине зере, бошиде гуфди-ре вебердени духдергъоре э утогъ гъуногъгъо.

Ифил не Ифид бирору, бэхили сохде э Ифрид, чуьклеи бирор ишу ижире игиди сохди гуфдире, меслэхъэт сохденуьт Ифриде дегъишдени э диб чол, эз унжо ни ведиров, суреш екиш нидануь, ишу духдергъорентердоре мивомухут чуьтам гуютге. Бирору, кеменд дешенде вокоширенуьт Ифриде те нима, песеде кеменде бурра, сэхд сохденуьт сер чоле. Мар - маргъоре дечире, сер хъэвуьзе дуз иши сохденуь, шагъгъэй гъове вокурде хъэрзо сохденуьт э ерх хъэвуьзе Песеде бирору верафденуьт э утогъ, э ён бикегъо. Еки - еки огол зеренуьт, жейле - жейле гуфдире, сегъмунде, терсунденуьт духде-руре. духдери доренуьт разименди ишуре, сохденуьт шовгъо э шир дедешу, мидорут гуфдире и суре, те омгор бире. Ифил не Ифид оморенуьт э ён падногъ бебешу, ихдилот соденуь, чуьта ишу э кумеки гъуьри - перигъоревоз девгъоре куьшдетге.

Падногъ духдеруре огол зере пуьрсире дануьсенге овхъолете, омбои шек мунде, Падногъ пуьрсирени эз духдери эз коми улкеуьтге, ве чутам офдоретге э пенжей девгъо.

Иму духдергъоь Шум падногъим, э сейл гешдеки э сим -богъи бебейму, девгъо э далде, э гъушгъэри поисдо, пенже зере, э гъултугъденоря вирикундет имуре, э лутъондигъоь хори.

Ме, гуфдирени падногъ, Шум падногъ'етире не дирем, оммо шиновусдем, гъисди гуфдире ужире падногъ'ети э руь хори. Мере эз ишму дануьде воисденбу, - мидануь - ми кукме эз унжо хилос бире, э пуьгуьл ведироморе? - Пуьрсирени падногъ эз духдери.

Омбор четини, огъоьме падногъ, гуфдирени Гуьлсуьрх, - оммо мидануь, рэхъ дурази, четини, омбор микешуь, дир миев.

Гуым - падшогъ хэйли гирисде бэгъдо, буйругъ дорени нуъвуъсит
" фермошъ эри гъемей гъэмчил равонме. " эри гъемей эл,
рагъиет зигъисдегоргъой улкейме. Эз имурузевоз, те согъ е сал
томом бире, буътуън рагъиет ме деруът э ёс, чуънки Йфрид,
чуъклеи кук падшогъ сургум бире, эз пенжей девгъо, веди нисд.
Эз у товуне, хьоф сал эл, рагъиет падшогъ'етиме сиегъи вокур-
де ёс гирденини. Гърки и фермон мере пузмиш сохд, э гъэно-
ре кешире оморенини!.."

Жарчигъой парчогъ жар зеруъ э гъемей улкей падшогъ, е мегъ.
Хэбер эз ки дуым ишмуре, Гъэзизе хундегоргъо, хэбер эз Йфрид,

Пой Йфрид гъетте э диб чол расире, э пушой Йфрид оморени
е гъэри, э дес ю е лов сохде елкен дери, -

Э вени, хэлейме пой туъре э сер эни елкен. э зир елкен
дуъ гусбенд дери, еки сииши, екиге сиегъ, эгенер э сер
сиегъе гусбенд пой венориге, диеш лугъонд мидерай, э сер
сипре гусбенд венориге э товуши миведарай. Йфрид пое тик
гирдени э сер сиегъе гусбенд венуъ гуфдире, гъе - еки ки
буге гъуъл зере пой Йфриде венорени э сер сипре гусбенд.
Гъетте пой Йфрид э сер сипре гусбенд верафде, Йфрид дирени
товуше тирак э сибе дебугъоре, ведарафде эз тирак, рафдени
дуз хилгъэре, те фирегъе рахъ, эз умжо дуз те гъэлечей сипре
дев, оmore э гъэлече расире гъисди, гъуз бире очоргъоре эз
зир пиллоконгъо вегирде дере вокурде дерафде динжи вегирде
бэгъдо, фикир сохд^и ени чуътам ве эз ки ю е сурогъ мид нуъге
мескен бебею э чуъжиге. И фикиргъоре э сохдеки, гъэсб дев
шихъине зерени э тевле, Йфрид гъелуъсди вахуъиде, фироморе,
гъэсбе ведировуцдени эз тевде, дер гъоре сэхд сохде, очоргъоре
морени э зирсуълмей гъэлече, э гъэсб венуъиде рафдени э гъэ-
чей сиегъе дев. Гъетте оmore расире, фироморени эз гъэсб,
гъуз бире, морей дес хуъидере хуно вегирдени очоргъоре эз
зир пиллоконгъо. Гъе э и вэхд, те Йфрид, очоргъоре вегирде
гъэсб дуым хуъидере шугъуиде, сере ён гирде е тил муъ

гирде э денду, дорени э Ийрид. Ийрид, гьелуьсди варасире гӀэсбе тил муе вегирде бесдени э ейлугъ хуьшде, гӀэсбе тимор сохде, моч сохдени, рэхъзо сохде, ю дер хунере вокурде дерафдени э дорун хуне, гешдени гьер тарафе, дире шинох бире бэгъдо, нуьшдени э фикир сохде, и чуж кориге бироргъо э сер ю овордигъо, и фикиргъо э сер ю дерики, гӀэсб сиегъе дев шихъине зерени. Ийрид гьелуьсди э туьвле дерафдеведировундени сиегъе гӀэсбе. Дергьоре сэхд сохде, очоргьоре норе э зир суьлме, рафдени э гьэлечей дев хокисдери - ранг бутъо. Чуж сер шимуре дорд недужм гӀэзизе хундегоргъо ве шиновусдегоргъо, гьемчужн сиегъе девил, гье - гьечу, е тил муь кешире, э денду гирде дорени э Ийрид. Ийрид, и гӀэсбеш, тимор сохде, гьэл гирде, моч сохдени, рэхъзо сохде, ю дерафдени э дору-доруне хунегъой Гуьлисдуре, ведироморе хурек хьозур сохде, хурде, фьоригъети вегирдени, те хуб хьэсдеию рэхъэт бире. Хуб фьоригъети вегирде бэгъдо, Ийрид, э туьвле фьироморе, ковре гӀэсбе егьер веноре, хуб ерэгъ хуьшдере бесде, дергьоре сэхд сохде, очоргьоре норе э жигеи ведерафдени э имид е сурогъ дануьсдеревоз. Э кул гӀэсб дев, те пишнен ~~шине~~ видов-видов рэхъ рафде Ийрид, гьич е гьуш гьэргъэш нисе вохурд э ю. Пишнен бэгъдо, эз дури е келе нуькере веди бирени, куьши бире-бире веди бирени куьрни нуькереш, э у тарафштей нуькере ведибирени гьолончугъгъо, талвоигъо, гьэзмагъо, элап дури веди бирени хунегъош, дор - дуροхиш. Оморе э цушой куьрни расиренге, гӀэсб помиде шувундени хуьшдере, помидени, рэхъ нисе рафде. Ийрид гьелуьсди фьироморе, муь кешире эз гӀэсб, пучунде э ейлугъ хуьшде, гӀэсбе тимор сохде,, моч сохденирэхъзо доре. Ю, Ийрид, сер гирдени эри э пейде рафде эз сер куьрни. Оморе нисе куьриреш гиροшденге мивинуь эз е гьирогъ, е духдер гиризде== гиризде эдее оморе, э сер ю е сини гӀош э е бирёневоз вери, Ийрид, помиде духдере пуьрсирени, эри чуж гириздеге. ^{падшогъ} Духдер жогъоб доре гуьфдирени: - ю духдер ^{вэн} и шегьери, э падшогъ'ети бебешу э шэгъгъэй гӀов, е дуьшие дев нуьшци, берей

гiо́ве сáжд сохди, э шегъер гiо́в рэхъзо нисе сохде, рэгiет
эз тешне и эдет муърде. Дев жерме нори, э оринеу е сини гiош
э е биреневоз, не е жовонево, миё фурсуь эри дев, дев у
орине шегъере гiо́в дуь тевесер. И орине нубот эн хуней бебей-
мени, ме эдеме гириде эзи у товунеки, эз е ченд вэхдиге
дев мере сáгъуьзе хуно жевуьсд енени гуьдире. Иьриц гьетте
шиновусде, духдере нуьшунде, сини гiоше не бирьёне нореэхори,
нуьшденуьт э хурде. Хуб те сурои хурде бэгъдо, мундеире тиги
сохде э нуькере, раьденуьт э шэгъгъэй берей гiо́в шегъер, дев
сатме зере нуьшдигъо жиге. Дев эз дурней дире, эз шори божэхъ
дешенде гуьдирени: - мошоллагъ падшогъе, и орине эри ме дуь
жовоне инсонет фурсорори.

Иьриц, шиновусде, жогъоб дорени: - падшогъ, и орине эри туь
гiэжел фурсорори. Игид бугъо, э далде оmore пегъливони нисоху.
Вэхэ э меду ведиро.. Иьриц пенжей деве гирде э зарбевоз
кешире эз бине ведешенде, е божэхъ эз девведироморени зими -
зово еки бире. гьелуьсди гьилинк кешире жейде сохдени герден
деве эз жендек ю. духдер диренге гиросдигъо овхьолете, зури-зури
дес хуьшдере хуни сохде, зерени э кемер Иьриц хэберсуьз. Иьриц
гушгъо, вини не чумгъой деве деноре э сини, веноре э сер
духдер, фурсорени э хуней бебешу. Гьер дуьшчу э еки оморенуьт
э шегъер, духдере рэхъ сохде, Иьриц ю раьде э хуней е
косиб хисирени э шев хиси.

Падшогъ, духдере дире сегъмуьсде, махътел мунде пуьрсирени.
- эри чуь вогощде оmoreй, духдерме? - пуьрсирени падшогъ.

Духдер ихдилот сохдени чуьтам, ме эришму ихдилот содумге, гiэ-
зизе хундегору не ~~шешенде~~ шиновусдегоргъо.

Падшогъ, гьелуьсди гьиндени жар зере, киниге у жовоне игид,
духдер падшогъе эз гiэжел хилос сохдигъо, эл улкере эз тенголи
хилос сохдигъо биьвгу э хьэрем падшогъи, келе хьуьрметгъо сохде
оморенини эз тараф падшогъ'ети.

Дуьтие жогъилгъой шегъер падшогъ, шиновусденге и гьозие-гьадере
бесде гьилинк-гьэлхэнд оморенуьт э пушой хьэрем хоней падшогъ,

э падшоґ хэбер расиремунде, гьелуьсди, огол зерен Михэбике
дудер хуьщере, ведарав эз десдей кура бире жогьилгьо шинох-
дировуну у игиде куке э ён ю. Михэбике ю поисде э пушой
пенжерей утоґ хуьще, буйругь дорени эри гировунде еки-еки
эз пушой, гьечи буки ю Михэбике винуь жовонгьоре, оммо угьо
д недануьт винире сифет юре. Есоулгьой падшоґ гьечун сохденуьт,
оммо Михэбике, нисе дире Ифриде э гьэрей эни лугьигьо-путигьо.

Падшоґ, шиновусденге, э гьэрей эни оmore жогьилгьо у кук
недери гуфдире, омбор махьтел муьнде, буйругь дорени. Хуне бе
хуне герду шегьер пойтахди юре, гьеме жогьилгьоре биёрут эи
мейдуь шегьер, э жеки ю э Михэбике дудер хуьщере-воз ми-
ведирот эри дире киниге у игид. Есоулгьой падшоґ гешденуьт
хунуь бе хуне, гьер жогьиле кура сохде махьэле-махьэле берденуьт
э келе мейдуь шегьер пойтахди эи падшоґ. Гьемчуьн эз гьэзмеи
е шире гьэри, эз сер нун хурде вэхизунде, е шогьездее куке
э жовонгьой махьелере-воз берденуьт э мейдуь шегьер. Падшоґ
не Михэбике поисдбируьт э шире сер е гьундуьре мембер эз
пушой комики гирошденуьт десде-десде жовонгьо. Михэбике эз
дури дирени Ифриде, куьнд бире эз падшоґ гуфдирени: - уни,
э у жеге у гьэрибе шире куке, хуб томоше сохит, э песой
кемери энун пенжей хуни шишоне вери. Десдей жовонгьо гирошде
бэгьдо, падшоґ дире локой пенжей хунире э кеме эи Ифрид,
буйругь дорени у жовонгьо э тарантас ю веноре беруьт э
хьэремхоней падшоґи. Ю не Михэбике нуьшденуьт э е таран-
тасиге рафденуьт э хьэремхоней хуьще. Падшоґ нуьще э сер
тахд, Михэбикере э е гьирогь нуьшунде, огол зерени Ифриде.

Ифрид, гьетте дироморе, сер зере поисдени э пушой падшоґ.
-Кинит ишму?.. эз комини виллетит?.. Инжо чуж сохденит?..
Пуьрсирени падшоґ, эз Ифрид.

- Ме кук Гуьм падшоґуьм. Э девгьоревоз э жент сохде
оморам, демунцем инжо.

Виллет Гуьм падшоґ эз инжо, хьофд доґь, хьофд дерьэгь дури,

гъич раѣде расирение рэхъгъо нисди, хъэйѣ чуъи туъни игиде, жовоне куки, бие духдер мере дуъм э туъ, тен нимей хэзинеи падшогъимереш дуъм, хъэремши вокунум эри туъ, Нуш кейѣ туъре гировун. - Гуѣдирени падшогъ.

- Омбор согъ бошит! Ишму эри ме беbeit, духдер ишму хэгъер, эгенер гъисдиге минкини эри расире э вилоет беbeitме, гуит, нагI, нисдиге, ме раѣденуъм. Падшогъ омбор мигуо, Иѣрид кем мишинову, гъечуниге мигуо падшогъ, гуит ишмуре чуъ герекиге: пул, мол, девлет. Мере гъичиш нисди герек, эз согъи ишму ве ~~ниш~~ согъи эл-рагIет ишму гъэйри. Эгенер ме э вилоет беbeitме расируъмге, доритге, Михэкбикере, миберуъм эри е дусде хъвирме.

Падшогъ вехуъще куънд бире гъэл гирде Иѣиде гуѣдирени: - туъ хилое сохдей уре эз лагIэй дев, расди ме беbeitуъм, оммо туъ бирори, олхоин бош, гъоргой омори мидани берде.

Иѣрид, сер зере согъ-саламет бошит гуѣдире ведераѣдени. Иѣрид эз хъэремхоией падшогъ ведироморе, э келе ѣикириш хъэлевоз гешче-гешче раѣде, ведераѣдени эз шегъер гъирогъ, сере тик гирде дирени вишелугъэ жигей, е раче гуълчеменде жигей, раѣде гъилинж-гъэлхэнд хуъщере деноре э бонилей хуъще, дегендени эри ѣоригъти вегирде. Иѣрид гъе ѣикир сохде-сохде, чуътам ю рэхъ хуней беbeitере миеѣуге, чум ю э хилет раѣдени. Гъе еки Иѣрид хэбер бирени э сес жевгъ парандегъо, тик нуъще мивинуъ, э э пушою гъисдигъо келе палуд дор дулей сумуъргъ гъуш вери, оммо эз дор суъруътме э тараѣ дулей гъишгъо, э гуързее мар эдее вераѣде. Тик э пой вехуъще, гъилинж ситъирмиш сохде, еки зере м ре мивенгенуъ э хори, пезде мивенжинуъ тике-тике, гъингъэре хуно, ю дур мишою э гъирогъ. Борбоше, вечелегъой шилоли, эз сер дор паруъсде минуъшут э хурде гуързее мара. Еки эз вечелегъой шилоли, сер мара э дундугъ гирде мивеберуъ минуъ эдуле, пезде паруъсде, дуъм мараш мивеберуъ минуъ. Иѣрид хуб томоше сохде багъдо, миравг гъемин гъе э зир эн и палуд дор мидегердуъ михисуъ. Хэбер эз ки дуъм ишмуре, гIэзизе

хундегоргъо ве шиновусдигоргъо, хэбер эз шилоли дедей эи и хуърде балагъо. И шилоли хъофд сал бу э и дор луле гирнебу, оммо гъер сал, хос сожде, пече ведировунденбутеш, оворде расунде, бала доңче ведировунде нисе дануьденбу. Иругъой э гъэрмагъ пензегъойю е вереле дери эденбу паруьде э сер луле, гъетте Ибриде дире эз гъуьндурди, верере э гъирогъ гъерево доре, паруьде вегирдени е келе гъоей сентъэ, овордени эри шенде э сер Ибрид. Балагъо дире деченуре чуь хэьитге, гъелуьсди паруьденуьденуьт э сер Ибрид. Шилоли божэхъ вегирдени вирихуьт гуйфдире, балагъо днетеш кура биренуьт э сер синей Ибрид нуьшде.

Шилоли сентъ шенде э е чухури, оморе пуьрсирени эз балагъой хуьшес себоб эи и кор чуьнитге. Келеи бала ихдидот сохдени эри деде чуьтам бирите. Шилоли бовор нисе сожде, песте келеи бала дорени э дедечу сер гурзе меране дуьм юре. Шилоли гъелуьсди лов сохдени гъэнетгъой хуьшдере, серини сохдени эри Ибрид. хэбер бире диренге шилоли гъэнетгъой хуьшдере лов сожде эри ю серини сохдидере, векуьшде сер зере согъоши гуйфдирени э: шилоли, шилоли гъелуьсди паруьде нуьшдени э ён Ибрид, зугъун вокурде гуйфдирени:—гу гъуллутъ туьре инсон, ники туьре вогсрундум.

Эгнер, дануьденитге, гу эри ме ватап Гуьм паршогъе.

— Чуь гъуллутъ туни унжо?—пуьрсирени шилоли.

— Ватап гъэкии мени. унжо миё расуьм.

— Туь унжо эри расире, эз гъово миё учмиш боши.

Э у асаяти, — жогъоб дорени Ибрид, энхэргъ ме рэхъэ нисе шинов денуьм, ки мишдруну э ме рэхъэ?— пуьрсирени Ибрид.

— Туь чуьтам учмиш мишбоши эз гъово? чуьни туьре? Суьлеймон холинчесмиш. Гуьгерен гъэсби? небуге туь ситъир дануьде? Гу ме дануьм.

— Мере гуйфдирени Ибрид, гуьгерен гъэсби.

Гъечунитге, —гуйфдирени шилоли, — эриме се рузи хурек ме, гъем се рузи хурек балагъоймен хъозур биздоге, ме э цуьной илау

паруьседе = паруьседе рэхэ мибирмунум э ишму, оммо рэхэ омбор
четин ве соконелуьни. Ийрид, разименди хуьщере доре багъдо,
суьмуьргъ = гъуш гуфдирени винишит хъозури ишмуре учмиш бошим.

Ийрид рафде э е меьдузи вегирде муь гъэсб келеи бирор
деьгъоре, жуьх дорени. Гъэсб гъелуьсди оморе эз гъово фироморе
поисдени э пушоь. Ийрид, бесде зир тенги, зевер тенги гъэсб
венуьще э кул гъэсб, хуьщереш э кемендевоз сэхд бесде э
гъэсб, суьмуьргъ = гъуш э пушо, Ийрид э кул гъэсб вериш э
песой гъуш учмиш биренуьт эз зевер булутгъо.

Паруьседе = паруьседе, лап гъуьндуьр эз гъово.

Эз гъэриш эн хэсде, гуьрвее булутгъо.

Не поисде гиросдет, дерьэгъо, догъгъоре,

эхирде расирет, э мезрей вилает,

э шегъер поь тэхди,

эн себеь.

хуьще.

Суьмуьргъ = гъуш нуьще э сер луьгей дор, гъэсб фироморе
~~посдени~~ поисдени э гъиросгъ рэхэ. Гъэсб хуьщере шувунде
багъдо, Ийрид фироморени эз кул гъэсб, е тил муь кешире,
бесдени э бел ейдугъ, куьн бире эз дор, деншире э суьмуьргъ =
= гъуш
= гъуш, сер зере, согъ боши гуфдирени. Суьмуьргъ = гъуш эз зир
пардуш хуьще е пар векенде шендени э сер Ийрид. Песде учмиш
биренуьт эз гъово. Себэхэ очмиш биренге Ийрид оморени э мерь-
лугъ, дирени нэхир сиегъе гусбендгъоре, куьн рафде э эн
нэхирчи, мивинуь, сер = тен, партал нэхирчиш гъеме снегьи.
Руз эхэйрбу доре нэхирчире, пуьрсирени себеб энн кор чуьниге.
Нэхирчи гуфдирени, кук падногъ вилает иму сур бири, эз у
хотур падногъ, ~~э~~ жерме бурри э сер рагъет вилает е
сал ёс гирдени эри кук ю. Э и зуригъо сал томом биренге,
падногъ ёсе вегирде, суьфде ю гъэруьси нуьшунденини эри кук-
гъой хуьще, песде сиегъе парталеш дегим сохденини.

Ийрид, шиновусденге овхъолете, гуфдирени эз нэхирчи биё ме
не туйни парталгъоре дегим сохим, нэхирчи зу рафде э хуне

овурдени е дес кугъне, жундуре парталгъой хуьщере, дорени
Ийриде, вегирдени парталгъой Ийриде эри хуьще. Ийрид
жундуре парталгъой нэхирчире вокурде, рафдени э тараф шегьер.

Ийрид э шегьер дерафде рафде поисдени э пушой е заргер
туку, хэйли томоше сохе бэгъдо, дерафдени э ён заргер.

- Огъой ме заргер, мере эзи сенигъет омбор хох оmore,
мере э ён туь э шегурди веги, Валлагъи э нунешугъами кор
мисоху, гьер гьуллугъ туьре миверовунум. Заргер дире ший
бимуьзде никере, вегирдени Ийриде, э нунешугъами, э говду
хисирени, э сер гиёвгъо. Ийрид рази бирени. Е = дуь орине
мунде эри сал томом бире Падногъ огом зерени Ийил келеи
кук хуьщере, гуйдирени: - дуь оринейге бэгъдо, сал бирортуь
томом бире, ёсе эз сер эл-рагъет ме миё вегируьм, суьфде
шорире ме миё сохум, педде рагъет. Пуьрс дан эз бикейтуь,
чуь жире партал гъеруьсвори воисдеге юре, хьозур сохим.

Ийил, согъбоши гуйдире ведерафдени эз ён бебе, дерафдени э ён
бикей хуьще эри хэбер вегирде. Гуьлиску гуйдирени партал гъе-
руьсворию миёбу эз суьрх куйде, эз сердеги те поьвокую гъеме
эз суьрх куйде миё бу, у вэхди ме доренуьм разимендимере
эри гъеруьси нуьшунде. Ийил и гойгъоре, гуйдирени э падногъ
бебей хуьще. Падногъ огом зере векил хуьщере, гердуь офу
ужире заргеря дануьгъо ужире усдоети. Векил падногъ гьер руз
е кучере гешде, дерафде э заргер тукугъ хэбер вегирдени
мидануьтге эз сер берде ужире коре, екиш эгерде нисе вегирде.
Э чоримуьн руз векил падногъ расд оморени э Ийрид деригъо
заргер туку. Векил нуьщдени э заргеревоз э ихдилот, чуь жире
партал герекиге эри гъеруьс падногъ. Ийрид э лагъай дер нуьш-
де эденбу шиновусде гъемере. Заргер эгерде не вегирде бэгъдо
векил падногъ вэхуьщдени ведерафде. Ийрид, гуйдирени огъойме
эри чуь не вегирдит парталгъой сурхи эри куйде, эри гъеруьс
падногъ?.. Вегирит ме микум. Заргер тиж деншире гуйдирени: - туь-
ни усдо, небуге ме? Э Огъойме, бебеме келе заргер бу, ме

эз бебейме дирем чутам у суърхэ хьэл сохе куфденбуге эз суърх, нуьгъре партал г'эруьсворигъо. Вегирит , ме микуум. Гьечуниге гуддирени заргер зу видовит расит э векил, гуит огъоиме оголи ишмуре. Ифрид видовусде огол зерени векиле. Векил диреморе игърол сохдени э дагъ руз варасдени гьемере, эз сер деги те пойвокуоре. Заргер гьелелуьге хосде е гъэдер суърх, пезде кем бисдоге гене омурдени. Векил рази буре рафдени. Ифрид гьелуьсди эз заргер хосдени е жейлее утогъ эри кор сохдей хушде, е менгъэл, се туморе куьмуьр палуди, е туморе шогъпалуд. е туморе фундугъ, е ешиг тумсуьзе кишмиш. Чорей заргер небире гьемере восдорени, жейлее утогъиш дорени Ифриде. Ифрид гье эз соей шохъонгум, менгъэл веноре, хуб эловлемиш биренге дебердени э утогъ хушде, шогъбалуд жогънде, фундугъ хурд сохе, те нимешев нуьшдени э хурде э кишмишевош. Заргер гьер руз эдее пуьрсире чуж сохдиге, минет сохдени бирмуну чуж хъозуриге, белкем ю екем кумеки содге, оммо Ифрид гуддирени, юре кумеки герекнисди, вэхдью миёв мивини. Имуруз хъэщимуьн рузи, дуьл заргер эдее паре буре, чутам ю э гоф эш и г'овдолевоз фурмунде омоге, ранг заргер паруьсди, зердов бири, гъич чуж сохугеш нисе дануьсде. Эхир э хъэщимуьн руз гуддирени: - чуж сохдейге негуи? Гъич е кор семе веромори эз дестуь?.. Ифрид, сере тик гирде пуьрсирени. Иму гъич ишевгъо нисе шиновусденит, ме текей кор сохденуьмге? Фердо ёгъин миварасуьм, Заргер екм гьемин бирени. Имуруз шохъонгум гич менгъэлиш не вено Ифрид, дергъоре сэхд сохе рафд, дуьл заргер паруьсд. - "бебе вой, и чуж кори э серью омо". Ифрид рафдени э гъирогъ више, вегирде муьй келеи г'эсбе жух доре гузет сохдени, г'эсб оmore сагит венуьшде рафдени э г'эсбе дев дерафде э утогъ Гуьлисду, вокурде сундугъ юре, вегирде парталгъой Гуьлисдуре, венуьшде э г'эсб оморени. Гене муьй кешире хъэрэо дорени г'эсбе. Парталгъоре вокурде э тен гудил, ю дегешдени эри хисире. Заргере Имишев хов нисе оmore,

бегым бирени серсон, и шевгьойге сес кечуьк зере семе
оморенбу, оммо ишев гье эз шохьонгумевоз сур биргьо гьич
сес нисди. Гьетте себэхь очмиш бире заргер вэхуьще зу
партал вокурде ведироморени эз тиракгьо фем сохдени дериге
э хуне, небуге нагI. Э сес сузьрой заргер Иьрид хэбер б
бирени. -Кини, кини? пуьрсире, вэхуьще дере вокурдени. Зарг
гер диремунде пуьрсирени: - туь ди шохьонгум э же раьдебири?..
Огьойме! И сухунде куьде оморе чини, туз хокисдер, сиегьи
куьмуьр, чуьлк десгьойме, гьеме э сер эни парталгьо вебу.
Бердем э зир шэхшэхэ шундем веров дорем оворде, имугьой
миданит хуб рач томоше сохде венит э пенжере, гиросдегоргьом
томоше сохут.

Хьурмет Иьрид э пушой заргер омбор зере бире, Имугьой, зар-
гер э Иьрид зиёдие гоф нисе гуьдире, эз пуномунде хурек нисе
доре, пул доре темизе партал восдори эри Иьрид. Имуруз согь
руз парталгьо э пенжерей тукун заргер вебу, гиросдегоргьо,
поисде томоше сохденбуьрт, баракеллогь, гуьдире....

Нум заргер э шегьер бимагIлуьм бугьо, вераьд зере, бисдо
хьурметлуь. Э вэхдью векил э тарантае падшогьевоз оморенге
эри парталгьоре берде, Иьриде шегирд пули доре, е пингьолиш
зерени эз серью. Векил оворде парталгьой гIэруьевори Гуь-
лисдуре дорни э падшогь. Падшогь огол зере Иьил кук хуьш-
дере, дорени парталгьой гIэруьсе леберде бирмуну, вокуну
винуь, келеи, чучьклеи, тенги, бирегьи партал хуьщере. Гуьлисду
гьетте дире парталгьой хуьщере шинохд, огол зере хэгьеруре,
бирмунде гуьди эз Гуьлсуьрх, олхоин бош омори, инжои.

Гуьлсуьрх, юш сигьирчи бу дануьсдену, гене чуьш бисдогеш
дуьлью омбор тэгди сохденбу. Эхирки падшогь, хундегугьо
дефуьрсоре, гIэруьсире нуьшундени. Эри заргерин хундегу оморебу и
эз хуней падшогь. Заргер партал хуьщере вокурде э гIэруьси
эри раьде Иьрид ведироморе э ейлугь куьфи хуьщеревоз, минет
сохде гуьдирени: - огьо! гирит и ейлугьлей мере эри меш е
пенже ом гIош биьрит э тикеле гуьщевоз. Гьич э тараь

Ифрид не денишире, хушдере э нешиираки веноре, ведерафдени заргер эз хуне, эри э г'эруьси рафде.

Э хь эёт хьэремхоней падшогь, ченд десде зерегорчигьо, ченд кейвони, ченд жире хурекгьо эдете декуьрденуьт, э келе бушгьобгьой нуьгьрей, веноре э сер синигьой суьрхи, ченд сини гердундегоргьо э маг'куьмлуье хурекгьоревоз, э междуьс дебу шори = хэнде, онуьгьгьон эдебируьт хунде. Хэбер эз ки дуьм ишуре, хэбер эз Ифрид. Заргер э г'эруьси рафденге, Ифрид рафде э гь'ирогь више, дуьм г'эсб жухь доре, г'эсб оmore сэг'ет,

венуьшде рафде э гь'элечей гуьлисду, хуб геймиш бире не шинохдени, оmore расирени э г'эруьси. Суьфделе нуьшдегоргьо пейлевегирде, э лэг'г'эй тамаде гоф дерие вахд, г'эсб Ифрид э кул г'эсб вери ~~ишорени~~ поисдени э мейду. Междуьс дол-гуьм, махьтел мундени и меркомут киниге ве эз же оmore.

Ифрид, э келе олхоиниревоз ф'ироморе, рафде дуь бирор хушдере эз гуш гирде оворде э мейду, куьфдени э гь'мчил э гь'эмчил э дес ю дебуьгьоревоз, пезде, е =дуь гь'эмчил зерени э заргерш. Гь'еме шуьшдегоргьо гь'огь махьтел мунденуьт, гь'ич эз екин е гоф нисе ведироморе. Эз заргар дуь гь'эмчил зере бэгьдо венуьшде э г'эсб рафдени. Ифрид рафде бэгьдо э нуьшдегоргьо оьдорени жевгь. Ифрид оmore э гь'ирогь више, муь кенире эз г'эсб, хьэрзо доре г'эсбе, ю оморени э утогь хушде. Хэ'йли гиришде бэгьдо, заргере э порхол деноре оворденуьт э хуне ю. Сесмеки, сесмекиевоз деберденуьт э хуне. Ифрид себэхьмунде зуте вахуьшден и дер тукуре вокуну гуьфдире, дире бикей заргере, пуьрсирени: - огьо не оморш?..

Бикей заргер жогьоб доре гуьфдирени: - овори, э хьэлов дери. гь'емею силе пендум зери. Киниге куьфди юре мугу.

- Э хуней падшогь, кире ихди'ери эри женг сохде?..

- Кидан, эз гь'ово оmoreбу мугу. И ихдилот э лэг'г'эй бике дери, заргер, уьгь, зере-зере ведироморени эз хуне. Имуруз дер тукуре мевокун. Бура жорехьэ огол зе би'ев кеме мере руьгьэн моли соху, е бобот бошум.

Ибри эри жерехъ раде, аз илюте векил падногъ э гъайсе
суърхэвоз дроморени э тукуй заргер. Векил гъейбей суърхэ э
хори норе, гудирени: - гъаруэ падногъ тагди венори э кук
падногъ, эри ил гъаруэси соху гудире. Падногъ е орине вахд
дори, чуьнки оринеите гъаруэси дуьмуьн кук падногъи. Зарге
нисе дануьсе чуь гуигеш, перт бире поисдени э пушой векил
тейте Ибрид оморе. Ибрид оморенге, овколете гудирени э Ибри
- Мере минкли кор сохде нисли. Илугъой туьн усдон, веги
кор падногъе, фор никли, Ибрид е кем наз-буз сохде багъдо
рази бире вегирденикоре, хуьрмет огъой хуьщере доще гудире
ишму серберахъи мисохитге вегирденуьм. Заргер шииренге, ки
шегуьри кре энее хуьрмелуь сохде, жогъоб доре гудирени: -
- туь эз ме зиьд дануьсдени, кем нагI. Веги балай ме,
худо гъувоэ дуь. Эз падногъ мигуит, шев не руз кор мисо-
хим фориъэти не вегирде, э вахъю миварасим. Олхон бошиг.
Ибрид, гене водорени бундугъ, шогъбалуд не кишмиш, куьмуьри
водоре, гъер шохъонгум менгъэл венре, нуьдени э бундугъ,
кишмиш, шогъбалуд хурде. Э чоримуьн шев, Ибрид ведараде э
гъирогъ виле, хуьх дорени муь гъэсб, э гъэлечей Гуьлверд
дебугъоре. Гъэсб оморе гъисли, гъелуьсли Ибрид венуьще,
раде, норей дес хуьщере хуно окурдени парталгъой Гуьлверд
Заргер чоримуьн руз себахъунде, зуте хэбер сохдени Ибриде
хов, эри дануьсе вараситге, небуге нагI. Ибрид чуьгъорени
совусде-совусде вехуьще дере вокурде гудирени: - гъони, гъей
сагIэтле варасдем, эз ховсуьзи гъич гиснеши э ёр-хээл ме
нисли. Заргер парталгъой гъаруьсворире вокурде э тен гудли,
/ м-некен/венорени э пенжере, гиросщегоргъо томаше сохут гуд-
дире, чуьнки эри ю келе баракеллогъьни.
Векил, оморе парталгъоре берденге, гъэгъ заргере доре Ибрие
дорени шегирд пули. Векил овуьде дорени парталгъоре э падн
падногъ огом зерени Ибрид кук хуьщере, деберуь бармуьн э
гуьлчемеьд гъаруьс ю, разиниге кре э парталгъой гъаруьсв

Гулчменди , гъелуьси, парталгъоре леберде бирмундени а хэгъе-
рун хуше, парталгъоре омурди гуддире, ки дори гуддире рази-
менди хушдере эри гъеруьси нуьшунде. хэбер эз ки дуьм ишму-
ре, хэбер эз пашногъ, Пашногъ чумгере бире эз гирошдигъо гъе-
руьси, буьругъ дерени эри норе а чор тараф гъеруьсикуне е
жерге гъереву, гъерибе не ёде одомире не дегълуьт гуддире.
Хундегучигъо, а буьругъ пашногъ гуьре, а дуьшмуьн гъеруьси,
заргере зен =шуввер огл зеренуьт. Гъер дуь а еки, вараисде,
зен а пушо, заргер а песо, а рафдеки, Ибрид эз и гъони,
гъошдигъо рен хуно, минет сохле гуддирени: огъо!.. Е пенжеле
гъош а е тилтеле гушцевоз а екогъзле пучунде биьрит эри мо.
лап мере вайслере хунои.

-Бошгу, бошгу, ноле мезе! Гъеле, меш, бегъем дагъем гъош гъе-
руьси хуней пашногъе недирем. Э келе уктемивоз рафдени зар-
гер, эз пушой Ибрид.

Шохъоруьмгъо, гъово хуб торик биренге, Ибрид рафдени а гъи-
рогъ више, вегирде тил муь гъесб гъелечей Гуьлчменде, жуьх
доре, гъесб оmore поисдени а пушоу, гъелуьси, венуьше, рафде
геьмин бире вогошдени. Пашногъ, а заргер хуьмет гирде, а ён
хуьше заргере, а ён бикей хуьше, бикей заргере нуьшундебу.
Э лап гъизъине вахд шори, а лагъизей векил пашногъ гоф дери,
чуьтам омоге, а минки меьфу поисде, гъич екил неки ни, дуь
бирор хуьшдере а меьфу ведировунде куьдени. Ренде заргере
офде, омурде уреш куьдени, венуьше а кул гъесб, эз сер
меьдуьс гъеруьси жезде рафдени. Рафде багъдо а хелгъ жегъ
офдоре, Ибрид рафде а гъирогъ више, эз гъесб е тил муь
кешире, хъэрзо доре гъесбе, ю а хуне оmore хисирени. Хъэли
вахд гироше багъдо, заргере, сесмеки, сесмеки, а пахъники,
пахъники омурденуьт норе а зеневоз а еки. Себэхъмунде зен
заргер Ибриде хэбер сохде, фуьрсорени эри жерэхъа огол зере.
Жерэхъа оморенге, заргер ихдилот сохдени, гъич екил нисе дануьс-
де киниге и мекомут, и дуь гиле гъеруьси хуней пашногъе а

бсхуне чарундегор киниге ве себоб ю чухниге. Дуразруи э
у дуь кук падмогь оморигьо гьэзоб, лан ме мидануым гуддире,
белкем муьрдеш, муьрдунгге угьо, гуддирени заргер, эри
жерехь. Имугьой хэбер дуьм ме шимуре, гьэзизе хундегоргьо ве
шиновусдегоргьо, эз Гуьлсуьрх, чин - чуьклей хэгьер. Гуьлсуьрх
дуь пои хэгьеруре э е кови дешенде, тегиди венорени, гуют
э шуьвергьошу, эри ю одожду оиде юре э шуьвер дуь. Хэгьеруь
Гуьлсуьрхки денг сохде шуьвергьошуре, э е хубте хьовир - хьэмех
шлу гуют эз товуней Гуьлсуьрх. Кук векил падмогь э ерагь эи
хосде вебу, Ирид гуддире багьдо, кук векил рази бкренни эри
хосде. Гуьлсуьр доре багьдо разименци хуьщере, гуддирени: -
эри ки, эз суьрх кудде паргал гьэруьсвори блэругу, несде гьэ-
руьсире нуьщунутгу. Векил раидени э ен заргер, муьзд юре доре
гьэдагьэ зерени паргал суьрхи эз сердаги те поивокуре зуте
варасдени. Заргер деншире э Ирид, гуддирени: - миданам - ми
зуте варасде?..

Ирид деншире э заргер, гуддирени: - чендгьадер зуте бисдо,
~~кишиши~~ угьэдер бутгьоте мибу, оммо гьич эз дагь руз зуте
нибу варасде. Векил доре разименци хуьщере, овурдени гьер
герекире, эз сурх, те кукмуьр, шогьбалудгь, фундгь, клишии юре
лени руз шохьонгумгьо менгьыл веноре, шевгьо нуьщени э клишии
фундугь, шогьбалуд хурде, шешимуьн руз, гуддирени юре зерде
гилув, / кемере / гереки гуддире, ю дуь руз багьдо миьв гуддире,
идиери вегирдени эз заргер раиде. Оморе э гьирогь више, пар
суьмуьгь гьше сучунде, гьуш паруьсде нуьщени э лугей е
дор, нуьщунде гьуше э хори, венуьще э кул гьуш раидени э
мескен падмогь, бебей Микхак-бике, раиде э хуней падмогь, гьер
коре буре босде, се руз багьдо ю Микхак-бикере гует сохдени
гуддире э мескен ю. доре Микхак-бикере е пар суьмуьгь гьуш.
э гьушии гьэдагьэ зере, метлеб юре миверовуну гуддире, согь
сонни гуддире венуьще э куь гьуш вогондени э ватаи хуьще.
Оморе сергирдени кор хуьщере. Нуьгь руз томом биренге, раиде

э вине жух доре, муї глѣсб глѣлечей Гуылуурхэ, глѣсб
гъетте оmore, раѣде овурдени парталгъой Гуылуурхэ. Дегъимуън
руз век ил оmore бердени парталгъорезз заргер. Овурде дорин
э вук хуыде, дeбeрде бидмуну э глѣруъс , разименди вегирде
ведировери глѣруъси нуъшунде. Гуылуурх гъетте дире парталгъой
хуыдерекале шори сохде, дорени разименди хуыдере эри нушунди
глѣруъсире. Векил эз зуревоз хъозури дире, нуъшундени глѣруъс
хундегубгъо дераѣде огол зеренуът глѣмчуън заргерен. Сер шев,
заргер партал вокурдеу нум худой гудире раѣденуът зек-шувей
э глѣруъси, Ирицил, дегъоре килит зере раѣдени э вине,
жух доре муї глѣсб глѣлечей Гуылуурхэ, глѣсб оморенге,
венуыде раѣде э глѣлече гейми бире, эз рэхъ Михэк-бикере
веноре э кеѣл глѣсб, оморени дуз э минжи мейдуй глѣруъси
поисде. Бироморе эз глѣсб раѣде сер зере поисдени э пушой
падногъ. - Падногъи глѣблей глѣлом согъ герном, глѣмел миев
эз ииму э ченд гоѣ цуърсире?

Гуит,- гудирени падногъ.

Имуре ченд кул бу?

- Сесе,- жогъоб дорени падногъ.

эжекуът угъо?

Дуздау инжойуът, екиге пуч бири.

Тевигъэ сохденуъм эз ииму, огол зенит кукгъошмуре инжо биѣв
Падногъ огол зере Ирили не Ириди оморенуъти э пушой себе по
де.

Хосденуъм падногъ эз ииму, кукгъоштуъ гуошту чукълен бири
нигу элелге. Расде гудиреуът, глѣч, жозешуре ииму мидит, оmmo
дугу гудиреуъте, жозешуре ме мидуъм.

Ирили не Ириди перт бире деншикренуът э себеу.

Тевигъ сохденуъм глѣруъсгъошмуре огол зенит инжо биѣвт.

Падногъ огол зере глѣски, дуъ глѣруъс падногъ оmore поисде
э пушой падногъ.

Хосденуъм гуитгу дузаре комини куктуъ куыциге дегъоре.

Огъому падшоъ гъдлей гъалом! денгъоре куъндигъо куктуъ
э пуноитуъни, кукгъоити имуре терсундеи иму дургуни гуддире
Ифрид, куънд бире эз кук векли гуддирени, и э ёнтуъ нуъд
олохдумени, эри туъ ме эз у кемте нисди свурдемгъо, ии
духлер падшоъги. Рафде гъул Мигъек бикере гирде фировунд
овуре дорени э дес кук вези.

падшгъо хъофд руз, хъоф шев гъаруъси нуъшунде эри Ифрид.
Бирору эз хижолети, чуме Гърси рфденуът эз гъруъси. Падшо
Ифрид не Ифриде гъеркире е тиксе жге доре эз хуне сохдени
оворе, Падшоъгъти хуънде Ифриде доре. Ифрид бирни эполетлуъ
падшоъгъ . Хелдъ ии зигъисденуът э шори, були, бэхлевери.